

Strandvondsten op Voorne

J. H. Hendriks

Samenvatting

Voor een kustbewoner en gedreven zoeker/verzamelaar valt er langs het strand altijd wat te zien en te vinden. Zo eens in de paar jaar wordt langs de Zuid-Hollandse eilandenkust het strand opgespoten, want door weersinvloeden, stroming en getijden kalft er steeds veel zand af. De laatste opspuiting was in juni 2005. Voor die tijd werden er interessante materialen geraapt bv. pijpenkoppen, Romeinse en steentijd artefacten en veel vroeg-Holoceen en laat-Pleistoceen botmateriaal. Inmiddels is de opgebaggerde zandmassa tot rust gekomen en worden er de laatste maanden weer leuke dingen gevonden! Achtereenvolgens wil ik in dit artikel berichten over de botvondsten, artefacten van been, met name een getande kleine spits, en uiteindelijk een korte beschrijving geven van een doorboorde vatting in een hertengewei.

Summary

For a coastal resident and motivated collector there is always something to see and to find along the beach. Once in a few years the beach along the southern Dutch island coast is raised, because sand is eroding constantly due to weather influences, currents and the tide. The last raising was in June 2005. Before that time interesting materials were collected such as pipes, Roman and neolithic artefacts and a lot of Early Holocene and Late Pleistocene bone material. In the meantime the sand is settled and nice things are found again. In this article I'll describe the bone findings, artefacts made of bone, especially a serrated small point, and eventually I'll give a short description of a perforated mounting in a deer antler.

Inleiding

Het in dit artikel besproken strand loopt ruwweg van het begin van de Haringvlietdam bij Hellevoetsluis richting Rockanje en na de Groene Punt richting Brielse gatdam bij Oostvoorne (zie fig. 1). Loop je in deze richting dan heb je aan je linkerkant de Noordzee en rechts de duinen van Voorne. De totale lengte zal zeven à acht kilometer zijn en de breedte (afhankelijk van het getij) vijftig tot honderd meter. Het valt goed te vergelijken met de Maasvlakte, bij velen een van oudsher bekend zoekgebied.

Het zand wordt van verschillende diepten opgezogen, zodat niet precies is na te gaan uit welke laag de vondsten komen. Een leuke toevalligheid is wel dat het opgezogen zand uit de buurt van de door Dick Mol beschreven Eurogeul komt. In onder andere Cranium van maart 2007 wordt van het daar gevonden fauna-materiaal, de zgn. Mammoetfauna, een overzicht gegeven.

Van alle daar genoemde landzoogdieren wordt op het strand materiaal geraapt; daarnaast zijn er ook bever- en ottervondsten. Het rapen van marien zoogdier-materiaal is een uitzondering; het is ouder en ligt daardoor waarschijnlijk dieper. Stromingen langs de kust kunnen ook

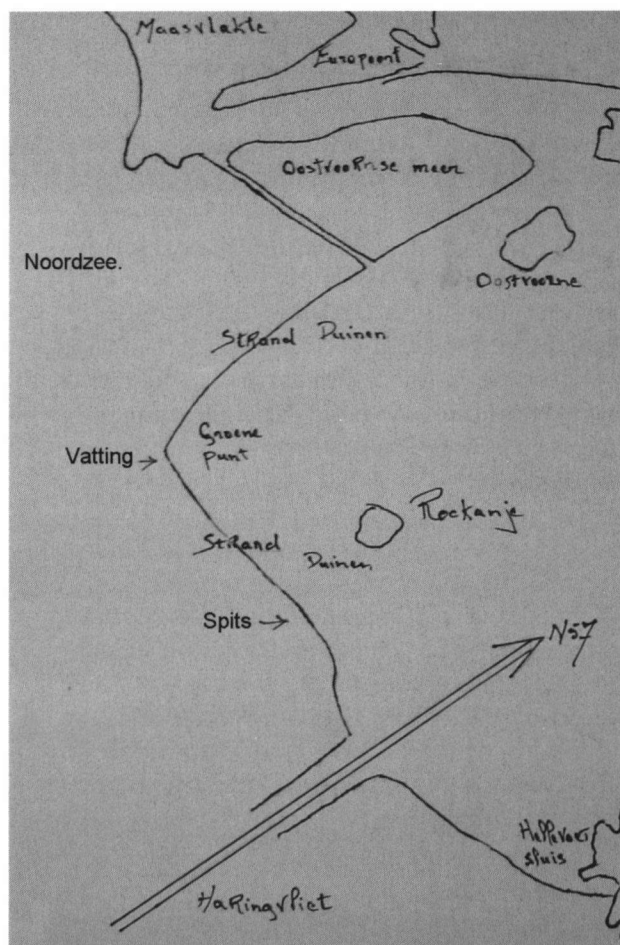

Fig. 1 Het strand van Voorne.

The beach of Voorne.

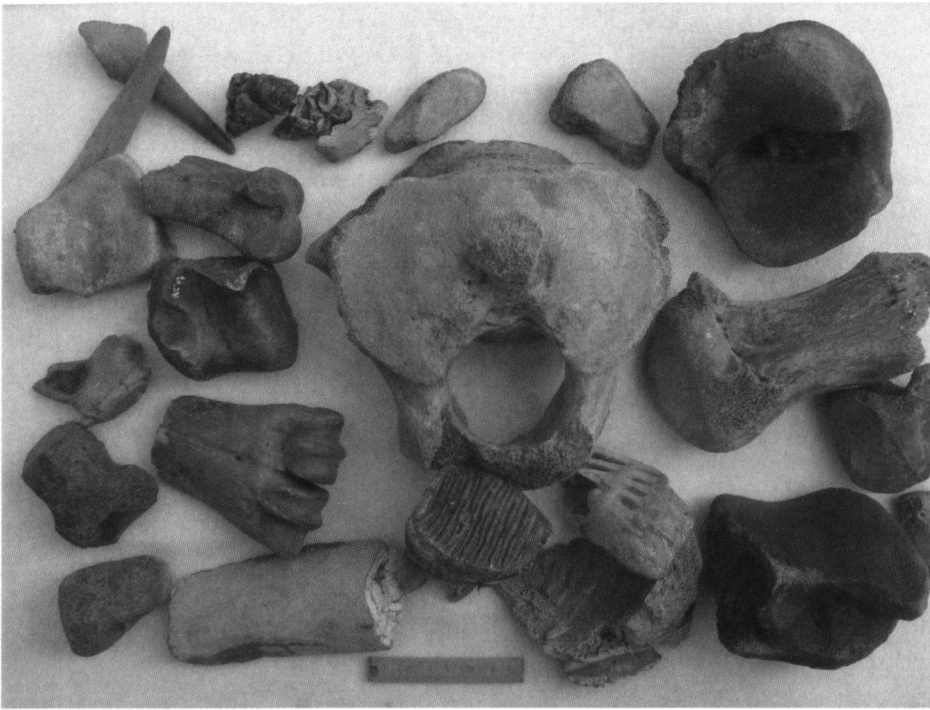

Fig. 2 Het relatief grote Pleistocene botmateriaal van het strand. Maataanduiding = 10 cm. Herkenbaar zijn een draaier van een mammoet, een knieschijf van een neushoorn, en kiezen van een reuzenhert en van een mammoet.

The relatively large Pleistocene bone material from the beach. Scale = 10 cm. Recognisable are an axis of a mammoth, a patella of a rhinoceros and molars of a giant deer and of a mammoth.

voor het transport van allerlei soorten materiaal zorgen.

Beschrijving van de botvondsten

Vergeleken met de door een kotter opgekorte botten, speciaal met het Eurogeul materiaal, zien de strandbotten er qua omvang en lengte anders uit (zie fig. 2). Een visnet heeft een opening, die meer dan tien meter is. Grote pijpbeenderen, schedels, ribben, bekkendelen en stoottanden worden vaak in hun geheel opgehaald. De diameter van de zuigmond en zeker de diameter van de doorvoerbuizen, druk je niet uit in meters maar in centimeters. Door de manier van zuigen wordt groot en zwaar materiaal meestal niet omhoog gehaald en stukken die er toch doorslippen worden onderweg wel gekraakt en vermorzeld. De op deze manier mishandelde fragmenten kom je zeer frequent tegen en zijn moeilijk tot niet te benoemen. Verder dan een fragment van een wervel, pijpbeen of schedel kom je vaak niet. Zo kan driekwart van het gevonden materiaal eigenlijk ter plekke al achterblijven. Jammer, maar--- er liggen nog genoeg lekkere snoepjes voor het oprapen.

Naast het relatief grote botmateriaal (zie fig. 2), wat vaak nauwelijks aangetast is door de bovengenoemde ruwe verplaatsing, kom je erg leuk klein materiaal tegen. Het is zo leuk omdat dit kleine botmateriaal er bij de ons bekende visserij meestal tussendoor glipt. Onder het

motto: "Wie het kleine niet eert, is het grote niet weerd", prepareer ik fluitend de kleine dingen en geef ze een waardige plaats in mijn verzameling.

Opmerkelijk is dat het merendeel van de gevonden botjes hand- en voetwortelbeenderen, middenhands- en middenvoetsbeentjes of vinger- en teenkootjes zijn (zie fig. 3). Ze zijn compact en stevig gebouwd en ze zijn in staat geweest om de opgelopen stoten te incasseren.

Een strand is net een mens. De ene dag gedraagt het zich totaal anders dan de andere. Ook al ken je de situatie goed, toch kom je voortdurend voor verrassingen te staan. De week van 15 tot 21 oktober 2007 bijvoorbeeld gaf prima zoekweer, maar er was toch niets te vinden. Verstoven zand bedekte alles. Ook hier geldt: "Resultaten uit het verleden, geven geen garantie voor de toekomst".

Ervaring en geduld kunnen helpen en wat kennis van het weer en getijden zijn voordelen. Je kunt het beste zoeken met laag tij en oostenwind op de grens van water en zand, ofschoon er ook materiaal gevonden wordt als het vloed is. Alleen loopt het dan zwaarder in rul zand en het zoeken is een stuk moeilijker.

De krenten uit de pap

Je weet dat ze er zijn. Je hebt er meer geraapt en toch iedere keer als je wat vindt, gaat je hart sneller kloppen. Het is als een bericht uit het

Fig.3 De kleine Pleistocene botvondsten van het Voornse strand. Hand- en voetwortelbeentjes, teenkootjes en sesambeentjes, gevonden in september 2007.

The smaller Pleistocene bone findings from the beach of Voorne. Carpal and tarsal bones, phalanges and sesamoids, found in September 2007.

verleden van een van onze voorouders, die in ons deltagebied op jacht ging. De spitsen werden uit bot of gewei gestoken. Nadat in het

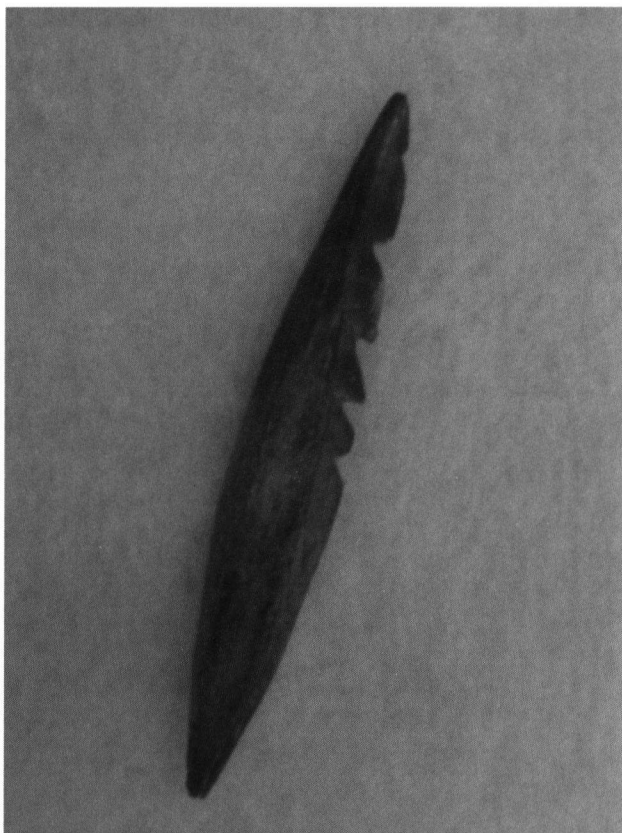

Fig. 4 De septembervondst van F. Naddeo (Oudenhorn): een 5,6 cm lange getande kleine spits (Mesolithisch).

The September finding of F. Naddeo (Oudenhorn): a 5.6 cm long serrated small point (Mesolithic).

materiaal lange sleuven met een krombeksteker gekerfd waren, kon je de zo ontstane "been splinter" met de steker omhoog wippen. Als deze splinter eenmaal is los gewrikt, kan hij worden bijgewerkt tot bijvoorbeeld een naald of een spits (fig. 4).

Typologisch kan je uit het hier in de regio gevonden spitsmateriaal vijf groepen onderscheiden:

- gladde spitsen
- kleine getande spitsen
- grote getande spitsen
- harpoenen
- tweerijige spitsen.

Kleine spitsen kenmerken zich door een lengte tot ongeveer zes cm., een eenvoudige doorsnede en kleine weerhaken. De kleine en grote spitsen zijn in verhouding van 3:1 gevonden. Men mag veronderstellen, dat de kleine spitsen als pijlbewapening zijn gebruikt bij het jagen op kleine snelle landzoogdieren, vissen en misschien vogels. De grote spitsen werden waarschijnlijk meer als lans/speerbewapening voor de jacht op grote landzoogdieren of vissen gebruikt. Gebruikssporen, vooral afdrucken van bindingen, geven een indruk over het gebruik van de spitsen. Ze zijn geschacht geweest op

Fig. 5 Gebruiksvoorwerpen in been, gevonden op het Voornse strand.

Implements made of bone, found on the beach of Voorn.

een aan de bovenzijde afgeschuinde speer- of pijlpunt.

De verspreiding van de getande spitsen heeft een sterk West-Europees accent. Ze komen voor in Engeland, België, Nederland en Denemarken. Via C-14 datering en pollenanalyse is dit soort spitsen gedateerd tussen 9000 en 7000 v.C.

Naast spitsen worden er ook andere benen gebruiksvoorwerpen geraapt (fig. 5). Priemen en stekers, getande werktuigjes, die waarschijnlijk gebruikt werden om aardewerk mee te versieren. Ook haksporen op botten kom je tegen. Een ware melange van oud gebruiksmateriaal. Ondanks het feit dat het wetenschappelijk gezien maar oppervlaktevondsten zijn geeft het vinden en prepareren veel voldoening. Erover praten met anderen en belangstellenden er over vertellen geeft een extra dimensie.

Opmerkelijk is het, dat ondanks dat er veel vuursteen op het strand ligt, er nauwelijks afslagen of werktuigen van vuursteen te vinden zijn.

De lekkerste krent

Soms gebeurt er iets waarbij je de neiging krijgt te gaan zingen, hard te schreeuwen of iets op papier te gaan zetten. De eerste twee impulsen onderdrukkend om aan anderen luidkeels die opwindende ontdekking door te geven, besloot ik om toch iets op te gaan

schrijven en in Cranium de oorzaak van de boven beschreven opwinding uit te leggen. Het strand geeft een mooi geschenk van één van de Mesolitische jagers nl. een doorboorde Y-vatting van een edelhertgewei (fig. 6).

Een deel van de artefacten uit dierlijk materiaal bestaat uit stukken gewei en het overgrote deel daarvan is afkomstig van het edelhert. De geweistangen kunnen zeer forse afmetingen

Fig. 6 Doorboorde vatting in edelhertgewei (Mesolisch) met ernaast een recent gewei. Duidelijk is te zien waarom dit een Y-vatting wordt genoemd. Septembervondst van A. Scholten (Rockanje).

Perforated mounting of red deer antler (Mesolithic) next to a recent antler. It is evident why this is called a Y-mounting. September finding of A. Scholten (Rockanje).

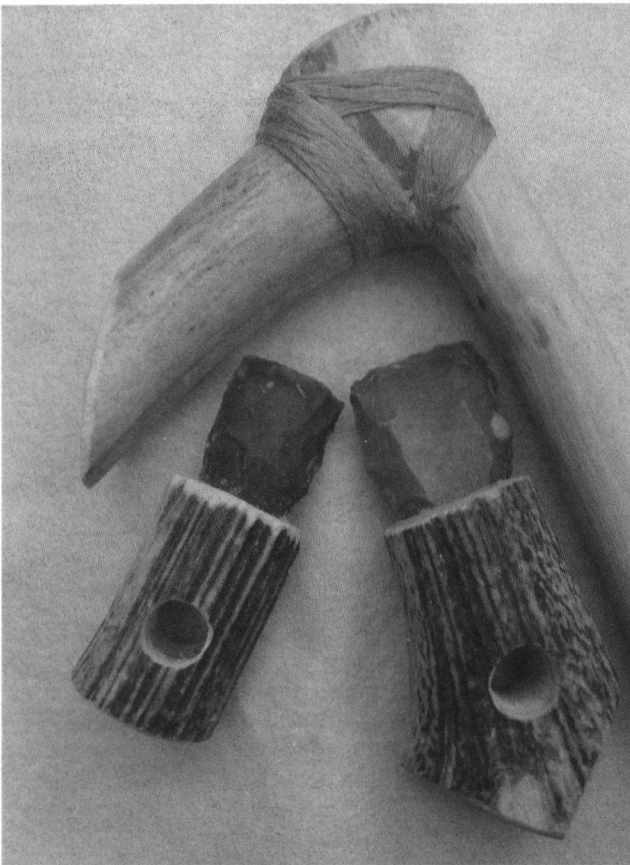

Fig. 7 Replica's, gemaakt door A. de Vries (Oostvoorne).

Replica's made by A. de Vries (Oostvoorne).

hebben met diameters tot wel 40 x 50 mm. Zo'n geweastang is daardoor zeer geschikt om forse bijlen mee te maken. Uit onderzoek is gebleken, dat men zowel de afgeworpen stangen (die men

Fig. 9 Het strand bij Rockanje (2de slag). De heer Scholten met vrouw, de vindsters van de bijlvatting, en de heer A. de Vries, de maker van de replica's.

The beach at Rockanje (2nd plot). Mr Scholten with wife, the finders of the axe mounting, and mr A. de Vries, the maker of the replica's.

Fig. 8 Een "hamer" en doorboorde gesteelde vattingen met bijl.

A "hammer" and a perforated stemmed mounting with axe.

verzamelde) als schedelvastgewei voor de artefact-productie gebruikte. Om een gewei makkelijk te kunnen bewerken werd het eerst goed nat gemaakt, door het in de rivier of beek te leggen. Daarna kon het met vuurstenen werktuigen worden bewerkt bijvoorbeeld door de stang over de halve omtrek in te snijden of te zagen en vervolgens door te breken. Een gat steken deed men ook met vuursteen. Een gewei was voor de jager/verzamelaar een zeer waardevolle grondstof en bijna alles ervan werd gebruikt. Priemen, pieken, bijlen en bijlvattingen werden ervan gemaakt en ook een soort hamers om vuursteenklingen te slaan met de zachte percussie-techniek (zie figs. 7 en 8 voor enkele reconstructies).

Door regelmatig over het strand te banjeren, verwaaien spinrag en andere stoffige dingen uit je hoofd. Bij een stevige wind word je daarbij ook nog gezandstraald. Naast deze voordelen ontmoet je vaak gezellige mensen, die altijd even tijd vinden om een praatje te maken (fig. 9).

Afsluiting

Dit is misschien een kennismaking met een mijns insziens zeer interessant stukje Nederland. De Zuid-Hollandse eilanden, toegespitst op het mooie Voornse duingebied. Heeft U vragen of opmerkingen? Is er belangstelling voor meer informatie over nieuwe strandvondsten? Laat het me weten.

Adres van de auteur

J.H.Hendriks
Willem Hoogenboomstraat 11
3227 AW Oudendoorn
Tel:0181-461917
E-mail:hencorja@planet.nl

Voor wie verder wil lezen

Barnett, L., 1968. Wonderen der mensheid, een productie van de staf van Life. Nederlandse bewerking Frans Grosfeld. Amsterdam: Geïllustreerde pers N.V.

Beuker, J.R., 1983. Vakmanschap in vuursteen. Museumfonds: Publicatie 8. Assen.

Burenhult, G. (ed.), 2003. People of the past. The Illustrated History of Humankind. The epic story of human origins and development, vol. 1. San Francisco: Fog City Press.

Cole, S., 1970. The Neolithic revolution. London: Trustees of the British Museum (National History).

Louwe Kooijmans, L.P., 2001. Archeologie in de Betuweroute. Hardinxveld-Giessendam Polderweg. Een mesolithisch jachtkamp in het rivierengebied (5500-5000 v.Chr). Amersfoort: ROB.

Mol, D. en G. Boeskorov, 2007. Een merkwaardige slagtang van de wolharige mammoet, *Mammuthus primigenius* (BLUMENBACH, 1799), uit de Noordzee. *Cranium* 24, 1.

Verhart, L.B.M., 1988. Mesolithic barbed points and other implements from Europoort, the Netherlands. *Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 68.